Vol. 6 No. 44 שבת פנחס תשס"מ

הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים

היוצרות-החתימה הבאה בסוף הברכה זהה בערבית ובשחרית: 'ברוך אתה ה' גאל ישראל'
בנוסח בבל; ולפי נוסח בני ארץ ישראל: 'צור ישראל וגואלו' או 'מלך צור ישראל וגואלו'.
ברכה זו היחידה אחרי קריאת שמע של שחרית; בערבית באה אחריה עוד אחת, שחתימתה 'ברוך אתה ה' שומר עמו ישראל לעד' (לפי נוסח בבל), או (לפי נוסח ארץ ישראל): 'הפורס סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים'. נוסח זה של החתימה נתקבל במנהג המאוחר בתפילות הערבית של שבתות ומועדים.

Translation: The closing Bracha that comes at the end of the third Bracha of Kriyas Shema both at night and in the morning does not vary. It remains: Baruch Ata Hashem Ga'Al Yisroel according to the custom of Babylonia and Tzur Yisroel V'Go'Alo or Melech Tzur Yisroel V'Go'Alo in the custom of Eretz Yisroel. This Bracha is the only Bracha that follows Kriyas Shema in the morning. At night an additional Bracha follows which ends with the words: Baruch Ata Hashem Shomer Amo Yisroel La'Ad (according to the custom of Babylonia) and (according to the custom of Eretz Yisroel) Ha'POrais Succas Shalom Aleinu V'Al Kol Yisroel V'Al Yerushalayim. The latter Bracha ending was accepted later as the Bracha ending for the Tefilos of Arvis for Shabbos and Yom Tov.

(Yiddish commentary) and in which the פיוטים for תפלת מעריב were recited during the שלש רגלים are aware that those מחזורים provide that the third סריאת שמע on those days is changed from מלך צור ישראל וגואלו to מלך צור ישראל וגואלו.

We can lend support to the proposition that the התימה of דעל ועל ינו ועל כל ועל ירושלים נוסה ארץ השכיבנו ועל ברכה of the ברכה of the נוסה ארץ השכיבנו in דישראל ועל ירושלים from the fact that even during week, we include the words: ישראל ופרוש עלינו סכת in the opening line of the השכיבנו of השכיבנו in the opening line of the המכיבנו as ברכה must follow the theme of the הברכה it is recited just before the הברכה, we repeat the words: ופרוש עלינו סכת שלומך interpretation.

Let us ask a question about the custom in בבל. Since the ברכה of ברכם שלום סכת שלום סכת שלום מכת שלום מכת שלום סכת שלום מחוד omits any direct reference to עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים not end the הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו of ברכה with the ברכה of ישראל ועל ירושלים on weekdays as well?

ספר המחכים–בשבת ערבית אומר ברכו ואינו אומר והוא רחום כמו שבארתי לעיל, ועוד שהיא תחינה, ועוד שאין שואלים צרכיו בשבת פן יתעצב הלב וכתיב (משלי י',כב') ברכת י-י היא תעשיר, זו שבת שברכו השם שנאמר ויברך א-להים את יום השביעי; (משלי י',כב') ולא יוסיף עצב עמה, אסור לאדם שיהיה עצב בה, ולכך אין אנו אומרים אמצעיות, שמא יהיה צריד לאחת מהם ומתעצב.

Translation: On Shabbos during Tefilas Arvis we recite Barchu and we do not recite the verse of V'Hu Rachum as I explained above. There is an additional reason. The verse represents a supplication and we do not ask for our needs on Shabbos because doing so may cause us saddness and it is written (Mishlei 10, 22) the blessing of G-d will enrich. Those words represent Shabbos which G-d blessed as it is written: and G-d blessed the Shabbos. The verse in Mishlei continues: and He adds no sorrow with it. That means that it is prohibited for a person to feel sad during Shabbos. That explains why we omit the middle Brachos of the weekday Shemona Esrei in Shemona Esrei on Shabbos so that a person will not be saddened by asking for his needs on Shabbos.

קריית שמע בברכותיה וחותם באחרונה פורם סוכת שלום, ואם אמר שומר עמו ישראל כמו בחול אין מחזירין אותו דהכי אמר רב שלום גאון בישיבה לא היו משנים בשבת ולא בי"מ אך בבית הרב היו משנים, ונותנים מעם לדבריו משל לשני רועים האחד יושב מנגד לעדרו והאחד נעל בפני עדרו כראוי, זה שישב לו מנגד בא ארי ודרם, וזה שנעל כראוי אין מתיירא, כך בחול שאין עסוקים במצות שבת צריכים אנו לומר ושמור צאתנו, אבל בשבת שאנו עסוקים במצות שבת אין אנו צריכים לשמירה אחרת, וזהו ברית עולם, שלא יהיה לנו שום היזק וצער בשבת, ולכך אנו אומרים ושמרו להזכיר אותו ברית וזהו שיסדו ברצה והחליצנו שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתינו.

להבין את התפלה

Translation: Then we recite Kriyas Shema and its Brachos and we end the last Bracha of Kriyas Shema with the Bracha of Ha'Porais Succas Shalom. If per chance a person ends the last Bracha of Kriyas Shema with the words: Shomer Amo Yisroel as he does during the weekdays, he is not required to return to that place and recite the Bracha of Ha'Porais because this is what Rav Shalom Gaon said: in the Yeshiva we did not change the ending of the third Bracha of Kriyas Shema for Tefilas Arvis on Shabbos or on Yom Tov but in the synagogue of the Rabbi the Bracha was changed. They gave the following reason for the change: it is similar to a circumstance in which there are two shepherds, one of which would stay opposite his flock while the other would stay next to his flock in the appropriate manner. The one who sat opposite his flock was victimized by a lion that attacked and caused harm while the one who stayed next to his flock was not concerned of that happening. That example reflects our lives. During the week, we are busy with our everyday needs and we are not occupied with fulfilling Mitzvos. Therefore we ask G-d to guard our comings and goings. But on Shabbos when we are occupied with fulfilling the Mitzvos of Shabbos we do not need extra protection. That is the meaning of the term: Bris Olam (everlasting covenant) that we should not have to worry nor suffer on Shabbos. That is why we say V'Shamru; to remember that covenant. That is also why we include the words: Ritzei V'Hachaleitzeinu Sh'Lo Tihei Tzara V'Yagon B'Yom Minuchaseinu (Be pleased with us, and fortify us so that we should not suffer pain nor grief on our day of rest).

פירושי סידור התפילה לרוקה [פב] יראו עינינו עמוד תעב-ובערב שבת אומר ושמור צאתינו ובואינו לחיים ולשלום מעתה ועד עולם ברוך אתה ה' הפורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים, אין אומר שומר עמו ישראל לעד, לפי שהשבת אין צריך שמירה, שהקדוש ברוך הוא שומר ישראל על ידי השבת. לכך בדיברות שניות שמור את יום השבת. משל למלך שהיה לו רועה שומר צאנו, כל הימים היה בשדה הרועה עם צאנו והיה ער בלילה לשמור הצאן, אך בלילה אחד בשבוע היה מאסף צאנו הביתה בדיר והיה ישן, כך כל ימי המעשה הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל לפי שזה יוצא השדה וזה במלאכתו, אבל בשבת כל אחד הולך לביתו אין צריך שמירה, אך פורס סוכת שלום.

Translation: On Erev Shabbos we say: Oo'Shimor Tzeiseinu Oo'Vo'Einu L'Chayim Oo'Li'Shalom Mai'Ata V'Ad Olam. Baruch Ata Hashem Ha'POrais Succas Shalom Aleinu V'Al Kol Yisroel V'Al Yerushalayim and we do not say: Shomer Amo Yisroel La'Ad because we do not need to be guarded on Shabbos. On that day, G-d guards the Jewish people through the Shabbos. That is why in the second set of the Ten Commandments it is written: Shamor Es Yom Ha'Shabbas. It is similar to a king who has a shepherd who watches his flock. Each day the shepherd is in the field with his flock and stays awake at night to guard his flock. One night a week the shepherd brings the flock back home and the shepherd gets a good night's sleep. Similarly, on weekdays, the Guardian of Israel does not sleep because He must guard the Jewish people who go about their business, some by going out in the fields and some by going to work but on Shabbos with everyone at home, the Jewish people do not need to be guarded but instead G-d spreads His blanket of peace over them.

Why do we include ירושלים in the ברכה?

פירושי סידור התפילה לרוקח [פב] יראו עינינו עמוד תעב– ומה שאומר סוכת שלום ועל ירושלים, לפי שכתוב (תהילים עו', ג') ויהי בשלם סוכו, סוכה נאה יש לו להקדוש ברוך הוא בעיר שלם, היא ירושלים 264. לכך סמך (בראשית לג', יז'–יח') ולמקנהו עשה סוכות על כן

קרא שם המקום (ההוא) סוכות ויבא יעקב שלם, ללמדך סוכות מיד שלם, לומר בשלם סוכו שיקיים והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי, היא סוכת שלם, אז יפרוס שלום על ירושלים וישראל.

Translation: That we say: Succas Shalom and on Yerushalayim is based on the verse: And in Salem is His tabernacle, and His dwelling place is in Zion. G-d owns a beautiful hut which is the city of Salem. That word represents Yerushalayim. That is why the Torah places the following verses together: For his sheep he made huts. Based on that, he named the place Succos and Yaakov went to Salem. This teaches us to link the word Succos to the word Salem. From that we learn that Salem is the home that G-d will establish. The following verse explains further: I will bring them to My holy mountain and I will rejoice with them in My place of prayer; that represents the Succah in Salem. Then G-d will spread peace on Yerushalayim and on the Jewish people.

הערות על פירושי סידור התפילה לרוקח [פב] יראו עינינו עמוד תעג הערה 264–עי' ב"ר פנ"ו י: ר' ברכיה בשם ר' חלבו אומר עד שהוא שלם עשה לו הקב"ה סוכה והיה מתפלל בתוכה שנאמר ויהיה בשלם סוכו ומעונתו בציון.

Translation: Footnote 264-This idea is found in Bereishis Rabbah Parsha 56, 10: Rabbi Brachiya in the name of Rav Chelbo said: until the city was Salem, G-d built a Succah and G-d prayed in the Succah as it is written: in Salem was his Succah and His dwelling place in Tzion.

One last issue: if we refer to ירושלים in the ברכה should we not also refer to just before the הברכה?

לקומי מהרי״ח–תפלת ערבית לשבת–והנה כדי שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה אומרין קודם הברכה ופרום עלינו סוכת שלומך. הנה נוסח המור והש״ע שם ופרום סוכת שלום עלינו ועל ירושלים עירך, אך נוסח דידן הוא בלבוש רס״ז כאן ובמחזור וימרי סי׳ ק״ב. (ועיין במחזור וימרי סי׳ קנ״ה שם הנוסחא ופרום עלינו סוכת שלומיך ועל ירושלים עירך). ולכאורה קשה לנוסחא דידן הלא צריך מעין חתימה סמוך לחתימה גם בירושלים, אך עיין באליה רבה דתשועת ישראל וירושלים הכל אחד כדאיתא בגמ׳ ברכות דף מ״מ אפי׳ פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים ע״ש.

Translation: In order to be in compliance with the rule that we must refer to the theme of the Bracha just before reciting the Bracha, we recite the words: Oo'Phros Aleinu Succas Shlomecha just before the Bracha. However, we find in the Tur and the Schulchan Aruch there that they provided that we say just before the Bracha the following: Oo'Phros Succas Shalom Aleinu V'Al Yerushalayim Ee'Recha. Our wording follows the opinion of the Levush, Siman 267, and the Machzor Vitry, Siman 102, (check in the Machzor Vitry Siman 152 where he provides the wording as: Oo'Phros Aleinu Succas Shlomecha V'Al Yerushalayim Ee'Recha). It would appear that our choice of wording is problematic in that we do not refer to the theme of the Bracha just before reciting the Bracha, in that we omit a reference to Yerushalayim? The Eliyahu Rabhah explains that rescuing the Jewish people and rescuing Yerushalayim are parts of one theme as we find in the Gemara Maseches Brachos Daf 49 that it is not a problem if someone begins the third Bracha of Birkas Hamazone with the words: Rachem Al Yisroel (have pity on the Jewish people) and ends with Boneh Yerushalayim (rebuild Jerusalem).